

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 24 DECEMBER 1927.

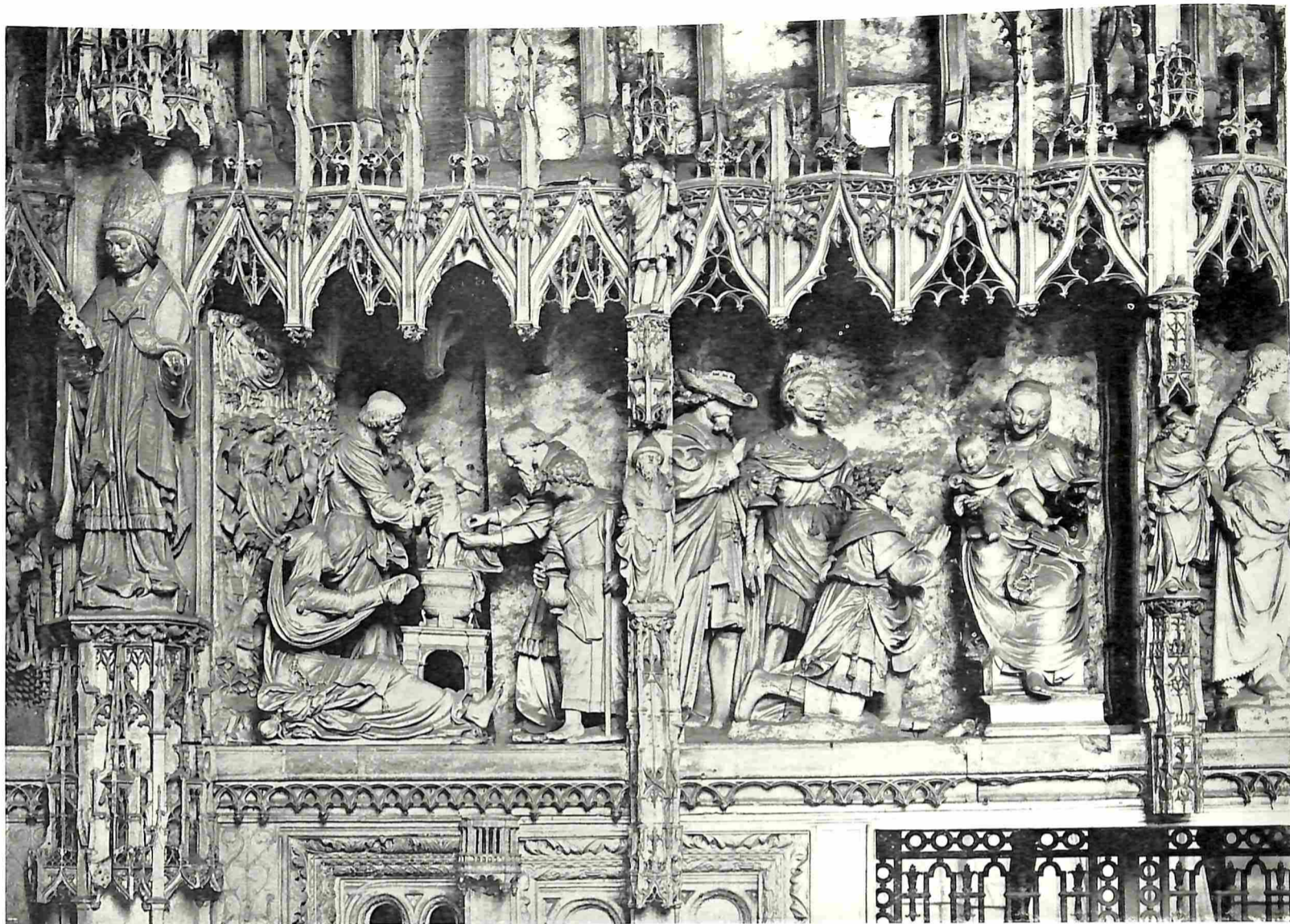

Foto C. Steenbergh.

DE GROOTE- OF ST. LEBUINUSKERK TE DEVENTER.

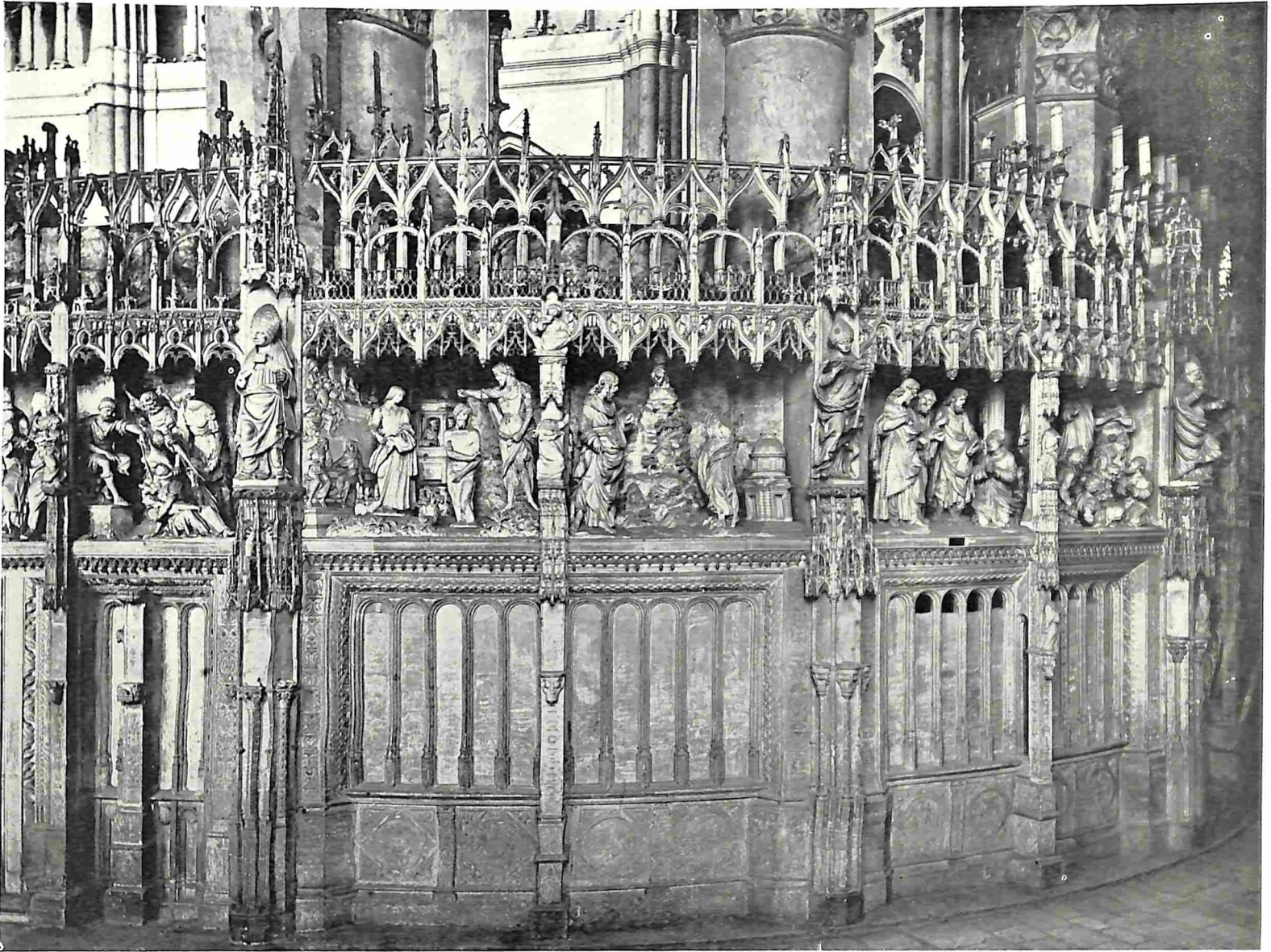

DE „TOUR DU CHOEUR" TE CHARTRES. DE BESNIJDENIS, EN DE AANBIDDING DER WIJZEN.

DE „TOUR DU CHOEUR" TE CHARTRES.

IN overouden tijd bevonden zich, waar zich nu de kathedraal van Chartres verheft, een heiligdom en bron, gewijd aan een voor-christelijke godheid. Naar alle waarschijnlijkheid werd daar de Keltische moeder-godin vereerd. Opgraveningen hebben tenminste aanwijzingen in deze richting gegeven, en het is zeer waarschijnlijk, dat de eerste predikers van het Christendom zich zooveel mogelijk bij het reeds bestaande gebruik hebben aangepast en deze vereering hebben doen overgaan op de Maagd Maria, aan wie de kathedraal dan ook is gewijd, en die tevens de schutsheligen van Chartres is. ☞ De stichting der kathedraal dateert ongeveer van het begin der 4e eeuw. Van de eerste tijden is weinig bekend, doch deze eerste kerk verbrandde in 743, werd op dezelfde plaats herbouwd, doch in 858 door Deensche zeeroovers verwoest. In 962 had de wederom herstelde kerk weer van brand te lijden; toch was dit nog niets, vergeleken bij den nachtelijken brand van 7—8 September 1020, waarbij niets van de toen bestaande kathedraal overbleef, doch ook dit onheil gaf slechts aanleiding om de kathedraal nog fraaier en grootscher te herstellen. Er waren echter eeuwen noodig vóór de kerk zich in den tegenwoordigen staat bevond. ☞ Oude kroniekschrijvers verhalen, hoe in de 9e eeuw bedevaarten naar de bron werden gemaakt, en hoe een gedeelte van de crypt der kathedraal er voor was ingericht om zieken te herbergen, die daar dan gedurende een negental dagen verblijf hielden en verzorgd werden door nonnen, die tot de Revolutie „dames des Saints-Lieux-Forts" genoemd werden. Het verblijf der zieken heette „Hôpital des Saints Lieux-Forts", een naam, naar men aanneemt, ontstaan, naar aanleiding van een gallo-romaansche vesting die zich in de onmiddellijke nabijheid der crypt bevond. Nog eeuwen is het in gebruik gebleven, heul te zoeken bij de oude bron, want tot in de 13e eeuw kwamen vele zieken den voorgeschreven tijd in de crypt doorbrengen. ☞ Hoe mooi nu ook het bouwwerk is, dat godsdienstzin en kunst op deze plaats deden ontstaan, en hoe prachtig de terecht wereldberoemde gebrande glazen hun tinten in het zonlicht

laten flonkren en een indrukwekkend kleurenspeel te zien geven, dat een onvergetelijken indruk maakt, toch bevindt zich in de kerk een kunstwerk, waarbij men er toe komt, de kathedraal te vergelijken bij een fraaien schrijn, die een zeldzaam kleinschilderij bevat, n.l. de „tour du choeur". ☞ Teneinde hunne godsdienstige handelingen rustiger te kunnen verrichten, gaven de domheeren van de kathedraal opdracht aan Jean Texier, genaamd de Beauce, een steenen afsluiting om het koor te maken. Hij begon dit werk in 1514, en toen hij 28 December 1529 stierf, omgaf de muur het geheele koor, maar de prachtige beeldhouwde groepen, die de kroon op het werk moesten zetten, waren nog niet gereed. Slechts een paar voorstellingen dateeren van vóór 1530, de andere werden in den loop der tijden vervaardigd, en eerst in de 18e eeuw was het werk voltooid. ☞ In het geheel prijken er 200 beelden in den muur, te zamen 40 voorstellingen uit het leven van Maria en uit dat van Jezus vormende. Luchtig beeldhouwde baldakijns overhullen de voorstellingen, terwijl de groepen door ranke, met arabesken versierde pilaren van elkaar gescheiden zijn. ☞ De eerste voorstellingen zijn ontleend aan de legende van Joachim en Anna, den vader en de moeder van Maria. 1°. Joachim op het veld, waar hij, volgens het verhaal, 40 dagen in gebed en vasten doorbracht, te midden van zijn kudde en vergezeld van 2 herders, wordt door een engel, die te wachten geboorte van een zoo zeer door hem gewenscht kind aankondigt. — 2°. Een engel verschijnt aan Joachim's vrouw Anna, die zich terzelfdertijd thuis in gebed verdiepte, en met eene dienstbode, in haar slaapkamer vol ontzag de boodschap aanhoort. — 3°. Joachim, die van het veld terugkeert, ontmoet Anna, die hem met haar dienstmaagd tegemoet is gegaan bij de Gouden Poort. — 4°. De geboorte van Maria. De moeder ligt te bed en dienstmaagden beijveren zich, het kindje te wasschen. ☞ Deze vier voorstellingen zijn tusschen 1510—1525 beeldhouwd door Jean Soulas, een beeldsnijder uit Parijs. De afbeelding op bladz. 619 geeft enig idee van de fraaie rustige voorstellingen en de prachtige wijze waarop

DE „TOUR DU CHOEUR" TE CHARTRES. DE KINDERMOORD. DE DOOP VAN JEZUS. DE VERZOEKING. JEZUS EN DE KANAËNESCHE VROUW. DE VERHEERLIJING OP DEN BERG.

de plooienvalling der kleeding is uitgebeeld. ☉ De 5e tot 8e groep stellen de jeugd van Maria, het huwelijk met Jozef, de aankondiging en het bezoek aan Elizabeth voor. Zoo is men dus het bijbelsch verhaal genaderd. ☉ Op de 9e voorstelling (afb. op bladz. 618) ziet men Jozef slapende uitgebeeld, terwijl Maria, met een opengeslagen boek op den schoot, bezig is kinderkleertjes te naaien. De indruk, die dit eenvoudige beeldje op den toeschouwer maakt, is bijzonder groot. Hoe ingetogen zit daar de a.s. moeder, die onder het naaien der kleine kleertjes haar gebeden opzendt. ☉ Daarnaast volgt de geboorte van Jezus. Engeltjes waken bij het wiegje, en Maria en Jozef staren vol liefde en toewijding naar het kindje, dat lustig met zijn beentjes ligt te trappelen. ☉ De volgende groep (af . op bladz. 616) toont de besnijdenis. De zittende vrouw is een goed voorbeeld om te bestudeeren, hoe alles hier tot in de kleinste kleinigheden is weergegeven. De onderdeelen der kleeding zooals b.v. de gordel met sleutels, de op zijde afhangende beurs, zijn duidelijk te onderscheiden en toch zijn al deze beelden slechts een goede meter groot. Nu volgt als 12e groep de aanbidding der wijzen. Het kind, waarvan de armpjes, helaas, beschadigd zijn, kijkt vriendelijk lachend naar den wijze, die voor hem geknielt ligt. Maria, op wier schoot een kerkboek en rozenkrans zijn afgebeeld, heeft het geschenk, dat de wijze voor het kind medebracht, aanvaard en houdt het met de linkerhand vast, terwijl nog twee personen in uitheemsche kleeding, gereed staan hun gaven te offeren. ☉ De groepen 5—12 zijn van verschillende kunstenaars, wier namen men niet meer weet, en dateeren van 1525—1540. ☉ De 13e groep stelt de opdracht in den tempel voor en is door François Marchand uit Orléans in 1542 vervaardigd. Van hem is ook die hierna volgende Kindermoord, (afb. hierboven). Deze groep, zoo vol beweging en wanhoop, is een prachtig voorbeeld van zijn kunnen, en in hetzelfde jaar vervaardigd. ☉ Groep 15, de doop van Jezus door Johannes den Dooper, dateert van 1543 en is gebeeldhouwd door Nicolas Guybert uit Chartres. Jezus heeft zijn opperkleed uitgetrokken en een zijner volgelingen staat er in de nabijheid mee gereed,

om het hem, na afloop van den doop, om te werpen. ☉ De 16e groep is zwaar beschadigd. Toch is hier nog duidelijk de verzoeking van Jezus te herkennen. Men ziet den tempel, waarop de duivel hem neerzette, teneinde hem naar beneden te laten springen, en den berg vanwaar hij hem de koninkrijken der wereld toonde (Mattheus IV: 1—11). ☉ Groep 17 is ontleend aan Mattheus XV: 21—28 en stelt Jezus en de Kanaänese vrouw voor. De vrouw smeekt hem haar dochter te genezen, zijn leerlingen trachten hem te weerhouden, doch vol medelijden buigt Jezus zich tot haar over. ☉ Groep 18 (nog eenigszins op de afb. hierboven te zien) stelt de verheerlijking op den berg voor. ☉ De drie laatstvermelde groepen zijn in 1612 door Thomas Boudin, wederom een beeldhouwer uit Parijs, vervaardigd. Verder werden door Jean de Dieu uit Arles in 1681 de overspelige vrouw, door Pierre Legros uit Chartres in 1683 de genezing der blindgeborene, door Tuby le Jeune uit Parijs in 1703 de intocht van Jezus in Jeruzalem, bij de reeds bestaande reeks gevoegd. ☉ In 1714 en volgende jaren maakte Simon Mazières uit Parijs nog zeven groepen, n.l. Jezus op den Olijfberg, het verraad van Judas, Jezus voor Pilatus, de geeseling, de kroning met de doornenkroon, de kruisiging en de afneming van het kruis. ☉ Bij het vervolgen van den rondgang komen nu weer vier groepen, die veel ouder zijn, en door den reeds genoemden Thomas Boudin in 1611 zijn gemaakt. Dit zijn de groepen 29—32, voorstellende: de opstanding. Jezus verschijnt aan Maria Magdalena, Jezus en de Emmaüsgangers, Jezus en Thomas. ☉ Nu volgen nog acht groepen, die reeds onder leiding van Jean de Beauce, den genialen bouwmeester, gemaakt zijn en van 1520 dateeren. Deze hebben voornamelijk weer betrekking op het leven van Maria en zijn dan hoofdzakelijk aan Maria-legenden ontleend. Achtereenvolgens stellen zij voor: het verschijnen van Jezus aan Maria, de verrijzenis van Jezus, de nederdaling van den Heiligen Geest, Maria het kruis aanbeddende, het sterfbed van Maria, het grafwaarts dragen van Maria, het graf van Maria en als laatste voorstel-

ling, de kroning van Maria. ☼ De namen van de meeste dezer kunstenaars, die met elkaar zoo'n prachtig geheel hebben tot stand gebracht, zijn bijna alleen uit rekeningen en bescheiden, den kerkbouw betreffende, bekend. Men zal de meeste te vergeefs in een kunstwoordenboek zoeken, doch den aandachtigen aanschouwer van de „Tour du Choeur” zullen de namen van deze eenvoudige beeldsnijders wel altijd bijblijven, en hem menig oogenblik van wijding en ontroering weer te binnen brengen.

SARA VAN ZUIDEN.

DE BEDELAAR.

HIJ had betere dagen gekend, ondanks z'n ellende en z'n gebrekkigheid. Toen hij vijftien jaar was, werden z'n beide beenen verbrijzeld door een wagen op den weg naar Varville. Van dien tijd af bedelde hij, terwijl hij zich langs de wegen en over de boerenerven voort-sleepte, heen en weer schommelende op z'n krukken, die z'n schouders tot aan z'n ooren naar boven drukten. Het leek wel, of z'n hoofd tusschen twee bergen ingezonken was. ☼ Hij was een vondeling, die door den pastoor van Les Billettes den dag voor Allerzielen opgenomen en om die reden Nicolaas Toussaint gedoopt was. Hij had in 't geheel geen onderwijs genoten en was verminkt na het drinken van een paar glazen jenever, die de bakker van het dorp hem voor de aardigheid had aangeboden. Van dien tijd af was hij een zwer-

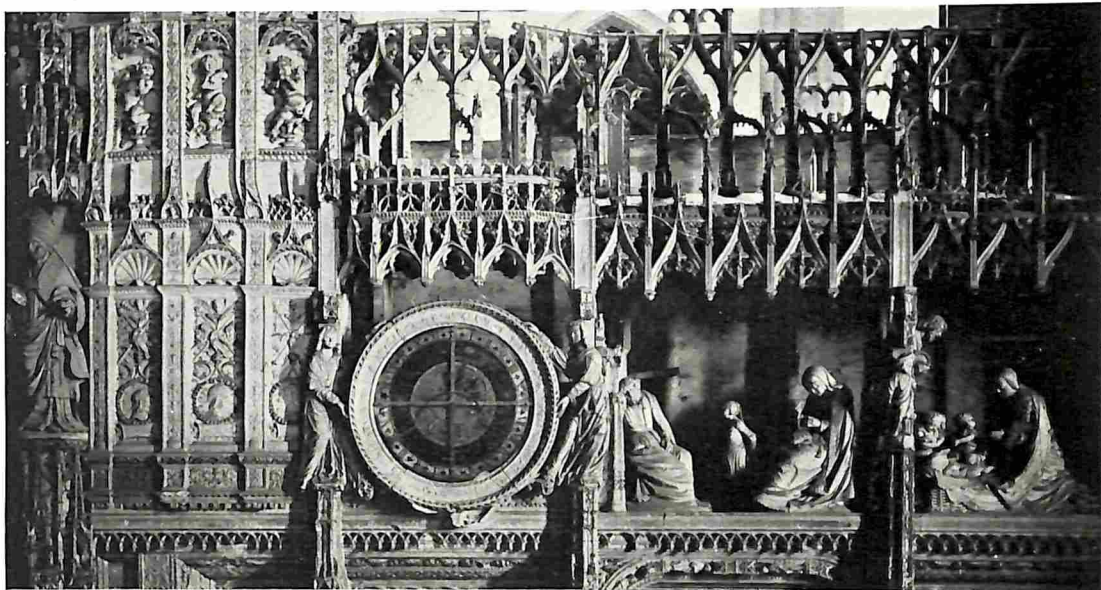
ver, die niets anders kon doen dan om een aalmoes vragen. ☼ In de dorpen gaf men hem niets: men kende hem te goed; men was hem moe na veertig jaar, dat men hem z'n haveloos en misvormd lichaam op z'n twee houten stelten van krot tot krot had zien voortslepen. Toch wilde hij niet weggaan, omdat hij op de heele wereld niets anders kende dan dit hoekje grond, deze drie of vier gehuchten, waar

hij z'n ellendig bestaan geleid had. Hij had voor z'n bedelarij grenzen gesteld, waarbinnen hij altijd gebleven was en die hij nooit zou overschrijden. ☼ Hij wist niet of de wereld zich nog ver uitstreckte achter de boomen, die zijn gezichtsveld begrensden. Hij vroeg het zich niet af. En als de boeren, die het moe werden hem altijd langs hun akkers of slooten te zien zwerven, hem toeriepen: ☼ „Waarom ga je niet naar de andere dorpen, in plaats van altijd hier rond te scharrelen?” antwoordde hij niet en ging heen, door een vage vrees voor het onbekende bevangen, de vrees van een arm mensch, die beducht is voor duizenden dingen, nieuwe gezichten, scheldwoorden, wantrouwende blikken van menschen, die hem niet kenden, en de veldwachters die met hun tweeën over den weg loopen en hem als bij instinct in de struiken of achter hoopen steenen deden kruipen. ☼ Als hij ze in de verte gewaar werd, blinkend in de zon, kwam er plotseling een bijzondere vlugheid over hem, als van een gedrocht, dat een schuilplaats tracht te bereiken. Hij tuimelde van z'n krukken naar beneden, liet zich als een vod in elkaar zakken en rolde zich voort als een bal, terwijl hij zich heel klein maakte en z'n bruine lompen als 't ware één deed worden met de aarde. Toch had hij nooit met hen te maken gehad. Maar het zat hem in 't bloed, alsof hij die vrees en die listigheid geërfd had van z'n ouders, die hij nooit gekend had. ☼ Hij had geen toevluchtsoord, geen dak, geen hut, geen schuilplaats. 's Zomers sliep hij overal, en 's winters kroop hij met 'n buitengewone handigheid in schuren en stallen. Hij maakte zich altijd uit de voeten, voordat men z'n aanwezigheid bemerkte had. Hij kende de gaten, waardoor hij

in de gebouwen kon komen; en daar het hanteeren van z'n krukken z'n armen bijzonder krachtig gemaakt had, klom hij alleen met behulp van z'n stevige polsen tot op de zolders, waar hij soms vier of vijf dagen bleef zitten, als hij op z'n zwerf-tochten voldoende voorraad had opgedaan. ☼ Hij leefde als een wild dier te midden der menschen, zonder iemand te kennen, zonder van iemand te houden, terwijl hij bij de boeren niets dan een zekere onverschillige minachting en berustende vijandigheid opwekte. Men had hem den bijnaam gegeven van „Klok”, omdat hij tusschen z'n twee houten stelten als een klok tusschen twee posten bengelde. ☼ Sedert twee dagen had hij niet gegeten. Niemand gaf hem meer. Niemand wilde ten slotte iets meer van hem weten. Boerinnen, die hem in de verte zagen aankomen, riepen hem toe: „Wil je maken, dat je wegkomt, kinkel! Ik heb je nog geen drie dagen geleden een stuk brood gegeven!” En dan draaide hij zich vlug om op z'n stokken en ging naar het huis ernaast, waar hij op dezelfde manier ontvangen werd. De vrouwen, die aan de deur stonden, zeiden tegen elkaar: „Je kunt dien luilak toch niet het heele jaar te eten geven?” ☼ Toch had de luilak iederen dag eten noodig. Hij was Saint-Hilaire, Varville en Les Billettes doorgetrokken, zonder een cent of een oude korst op te halen. Hij had nu alleen nog hoop op Tournolles; maar dan moest hij twee mijlen afleggen, en hij voelde zich zoo moe, dat hij zich niet meer kon voortslepen, want z'n maag was even leeg als z'n zak. Toch begaf hij

zich op weg. ☼ 't Was December; er woei een koude wind over de velden, die gierde door de naaktetakken, en de wolken vlogen haastig door de lage, donkere lucht. De kreuple strompelde langzaam verder, terwijl hij z'n krukken een voor een moeizaam verzette en zich in evenwicht hield op het verwrongen been, dat hem overgebleven was en dat eindigde in een horrelvoet, waar een lap om-

heen gewikkeld was. ☼ Van tijd tot tijd ging hij aan de sloot zitten om een paar minuten uit te rusten. De honger maakte dat hij niet verder kon. Hij had maar één gedachte: „eten”, maar hij wist niet, hoe hij eraan moest komen. ☼ Drie uur lang zwoegde hij op den langen weg; toen, bij 't zien van de boomen van 't dorp, bewoog hij zich vlugger. De eerste boer, dien hij tegenkwam en aan wien hij een aalmoes vroeg, antwoordde hem: „Ben je daar alweer, ouwe deugniet, zullen we dan nooit van je af zijn?” En Klok ging weer verder. Huis aan huis snauwden ze hem af en zonden ze hem weg zonder iets te geven. Toch zette hij door, geduldig en volhardend. Hij kreeg geen cent. ☼ Toen ging hij naar de boerderijen, liep over den grond, die week was van den regen, en was zoo uitgeput, dat hij z'n stokken niet meer kon optillen. Overal joeg harten zich sluiten, de gemoederen prikkelbaar zijn, waarop de ziel somber is en de hand zich niet opent om te geven of te helpen. ☼ Toen hij alle huizen, die hij kende, bezocht had, ging hij liggen bij een sloot, die langs het erf van baas Chiquet liep. Hij haakte zich af, zooals men zei, om uit te drukken hoe hij zich tusschen z'n hooge krukken, die hij onder z'n armen wegduwde, liet neervallen. En langen tijd bleef hij om doordrongen te zijn van z'n onpeilbare ellende. ☼ Hij wachtte op iets, hij wist zelf niet wat, in een vage hoop, die in ons allen leeft. Hij wachtte in den hoek van dit erf, in den ijskouden wind, op de geheimzinnige hulp, die men altijd van den hemel of van de menschen hoopt te krijgen, zonder

DE „TOUR DU CHOEUR” TE CHARTRES. MARIA BIDT EN WERKT. DE GEBOORTE VAN JEZUS.

dat men zich afvraagt, hoe of waarom, of van wien die hulp zou kunnen komen. Een troep zwarte kippen ging voorbij, hun levensonderhoud zoekende op den grond, die alle wezens voedt. Ieder oogmerk pikten zij een graankorrel of een onzichtbaar insect op, en zetten dan hun langzamen en zekeren onderzoekingsstocht voort. ☼ Klok keek naar hen zonder aan iets te denken; toen kwam, in z'n maag nog meer dan in z'n hoofd, het gevoel op, dat een zoo'n dier, gebraden op een vuurtje van dor hout, lekker zou smaken. ☼ De gedachte, dat hij diefstal ging plegen, kwam niet bij hem op. Hij nam een steen, die binnen z'n bereik lag en daar hij handig was, gooide hij de kip, die 't dichtst bij hem was, ermee dood. Het dier viel opzij en sloeg met de vleugels. De andere vluchtten, schommelden op hun dunne pootjes weg. Klok heesch zich weer op z'n krukken en ging, met dezelfde bewegingen als die der kippen, z'n buit oprapen. ☼ Toen hij bij 't kleine zwarte lichaampje met het roodbevlakte kopje kwam, kreeg hij een harden duw in

z'n rug, waardoor hij z'n krukken losliet en tien pas naar voren viel. En baas Chiquet, die zich woedend op den strooper wierp, ranselde hem af, sloeg als een bezetene, zooals een boer slaat, die bestolen is, met vuisten en knien, over het geheele lichaam van den gebrekige, die zich niet kon verdedigen. ☼ De knechts van de boerderij kwamen op hun beurt aanloopen en begonnen met hun baas den bedelaar af te rossen. Daarna, moe van het slaan, namen ze hem op en sloten hem op, op den houtzolder, terwijl men de veldwachters ging halen. ☼ Klok, die halfdood was en bloedde en bijna verging van honger, bleef op den grond liggen. Het werd avond,

nacht, het werd weer dag. Nog steeds had hij niet gegeten. ☼ Tegen twaalf uur verschenen de veldwachters en maakten behoedzaam de deur open, want zij verwachtten weerstand, omdat baas Chiquet beweerde, dat hij door den landlooper aangevallen was en zich niet dan met groote moeite had kunnen verdedigen. „Vooruit, sta op!” riep de brigadier. Maar Klok kon zich niet meer bewegen; hij probeerde wel zich op z'n krukken te hijschen, maar het ging niet. Ze dachten, dat hij veinsde, dat het een list was, een boos opzet van een misdadiger en zetten hem met geweld op z'n krukken. ☼ De angst had hem aangegrepen, die aangeboren angst voor de gele sabelriemen, die angst van het wild voor den jager, van de muis voor de kat. En met bovenmenselijke krachtsinspanning gelukte het hem overeind te blijven. ☼ „Vooruit!” zei de brigadier. Hij liep. Het heele personeel van de boerderij keek hem na. De vrouwen balden de vuist; de mannen lachten hoonend, scholden hem uit; eindelijk hadden ze hem te pakken! Dat was een opluchting! ☼ Hij ging weg tusschen z'n twee bewakers. Hij had de wanhopige kracht om zich tot den avond voort te slepen, afgestompt, niet meer wetende,

wat hem overkwam, te verschrikt om iets te begrijpen. Menschen, die hem tegenkwamen, bleven staan om hem te zien voorbijgaan en de boeren mompelden: „Zeker een dief”. ☼ Tegen den nacht kwamen ze in de hoofdplaats van het kanton aan. Zoover was hij nooit gekomen. Hij had werkelijk geen idee van wat er gebeurde of wat er nog kon komen. Al die vreeselijke, onverwachte dingen, die nieuwe gezichten en huizen stelden hem. Hij zei geen woord, omdat hij niets te zeggen had, want hij begreep niets meer. Hij had trouwens al in zooveel jaren tegen niemand gesproken, dat hij het spreken bijna verleerd was; en z'n gedachten waren ook te verward om zich in woorden te laten omzetten. ☼ Ze sloten hem in de gevangenis van het plaatsje op. De veldwachters dachten er niet aan, dat hij eten noodig kon hebben en men liet hem tot den volgenden dag liggen. Maar toen men vroeg in den morgen kwam om hem te verhooren, vond men hem dood op den grond liggen.

GUY DE MAUPASSANT.

DE „TOUR DU CHOEUR” TE CHARTRES. JOACHIM IN HET VELD. ANNA EN HAAR DIENSTMAAGD. DE ONTMOETING VAN JOACHIM EN ANNA. DE GEBOORTE VAN MARIA.

De gevallen boom.

EEN KERSTVERTELLING.

DIEN nacht had het hard gestormd . . . Met sneeuw en regen meesleurend, donderde de reusachtigsterke wind over het open, vlakke polderland, huilde hij rond de verspreide boerderijen, en ruktte hij aan de ontbladerde boomen, verlangend iets te breken of te scheuren. . . . En toen hij dien morgen verdween, over den hoogen dijk, de zee op, met golvengebeuk en kolkgedraai, toen had hij bij de groote boerderij, vlak bij de vaart, te midden van een grauwe eenzaamheid, zijn slachtoffer gemaakt, zag de jonge boer Vos bij het opstaan,

dat de schijnbaar-nog-krachtige eik tot aan zijn voet was afgekapt en dwars over de laan naar de velden lag . . . Hij had den storm niet meer kunnen weerstaan, was gezwicht en neergebeukt. . . . ☼ Zonder overhaasten, eerst nadat Jan Vos de dieren verzorgd en gevoederd had, ging hij op zijn gemak den gevallen bekijken . . . 't Was de eerste Kerstdag. Een rustdag. Zijn ouders vertrokken en de werkzaamheden lagen stil, alleen het hoogstnoodzakelijke, als b.v. het dieren-verzorgen, werd gedaan; ook zijn vrouw en hij namen zooveel mogelijk rust en daarom kon hij zoo heel op zijn gemak naar den boom gaan kijken. . . . ☼ Toen hij echter de staldeur opende, om naar buiten te gaan, bleef hij een oogenblik staan kijken . . . Een wonderlijke rust lag over de velden na dien nacht van storm. Zoover het oog kon zien, lagen de omgeploegde velden zwart en donker onder de nevelige luchten, hier en daar slechts verbroken door een flets groen van een weiland of het meer-hel-gekleurde geel van een stoppeld. Wel joegen de donker-dreigende wolken nog langs den hemel, maar regen of sneeuw viel toch niet meer . . . 't Was

mooi en rustig, dacht Jan Vos stilletjes voor zich heen, terwijl hij over het landschap bleef staren, 't was hail mooi en rustig, hai was toch maar bliede, dat zai, zien vrouw en hai, dei ploatse doar in de polders huurd harr'n. In zoo'n omgeving veulde hai zok op zien gemak en daarin was hai gelukkig. Anders was hai overal en altied onrustig en ontevreden, moar hier . . . hier kon hai zien haile leven wel sliet'n, zunder dat hai zok ooit wat anders zol wenschen. Hier, in zoo'n land, was hai geboren en getogen, hier wol hai leven en warken en starven. . . . $\text{\textcircled{X}}$ Zijnforsch lichaam een ietsje voorovergebogen, de staldeur achter zich dicht trekkend met een harden klap, liep hij met groote, zware stappen over het erf tot naast de schuur, om staan te blijven bij den gevallen eik. Zakelijk bekeek hij den boom, brak er een takje af, bestemde het voor brandhout en kwam dan nog een beetje dicht bij, om den stam te taxeeren, waarbij hij tot zijn groote verwondering bemerkte, dat die van binnen heelemaal vermolmd was . . . Verbaasd over zijn ontdekking — 't was zulk een sterke boom geweest — onderzocht hij nader en dan . . . hoe het zoo plotseling en onverwachts kwam, wist hij niet, maar eensklaps dacht hij aan zijn vader, zat hij, zonder het zelf te merken, op den boomstam te peinzen en te wroeten in het verleden . . .

$\text{\textcircled{X}}$ Ruim een jaar woonde hij nu op de boerderij, was hij gelukkig, vooral daar de vrouw-van-zijn-keuze naast hem leefde. Het was niet zonder eenigen strijd geweest, dat hij zijn geluk had gewonnen. Integendeel, het had een heftigen strijd tuschen hem en zijn vader gegeven. Vader hing nog aan ouderwetsche, conservatieve begrippen, die hij kortweg bekrompen noemde en waaraan hij zich niet stoorde. Zoodat hij ten slotte toch met het meisje was getrouwd, dat hij altijd al had willen trouwen. Ondanks het feit, dat zijn vrouw niet tot zijn stand behoorde, men den vader gelijk gaf, en er over 't algemeen schande over sprak, dat hij zòò trouwde. Iets, wat hem zijn kouwe kleeren niet raakte, — 't zou wel weer luwen, had hij gedacht, 't grootste wonder duurde slechts één dag —, en waarvan hij schijnbaar geen notitie nam. $\text{\textcircled{X}}$ Hij vroeg het erfdeel van zijn moeder op, was vertrokken

naar de polders, waar hij een boerderij had gekocht, en leefde daar heel gelukkig, zonder zich verder om zijn vader te bekommeren . . . In hem zat de echte, stijfhoofdige Groninger natuur, die van geen buigen of toegeven wist, en hoofdzakelijk daarom was het dan ook gebeurd, dat hij op de pogingen van zijn vader, om den vrede te herstellen, niets geantwoord had. Hoewel zijn vrouw nog getracht had, hem tot andere gedachten te brengen, hem had gezegd: „Kom nou, Jan, nou voader anders wil, nou most doe nait zoo stiefkoppig wezen. Doe most waiten van nem'n en gev'n. Voader zugt nou misschien in, dat hai ongeliek har, wil nou misschien gern anders . . .” Bijna woest en heel opstandig had hij haar geantwoord: „Nee, ik geef nait tou. Wat voader mie al verweten het, vergeef 'k hom nait zoo gemakkelijk. Nou ken ik 't beslist nog nait doun, en wil ik 't ook nait . . . Misschien loater . . .” En toen zijn vrouw nog eens geprobeerd had hem te vermurwen, had hij kort en beslist gezegd: „Nou most doe die d'r over stil holl'n, Annoa, doar proat'n wie nait meer over . . .” Zooals het trouwens ook was gebeurd. $\text{\textcircled{X}}$ Er was geen woord meer over de zaak gerept, en heel veel gedachten had hij er ook niet meer aan gewijd, tot op het oogenblik, dat hij dien Jauw-zachten Kerstmismorgen op den boomstam zat te peinzen en te denken . . . Plotseling overviel hem een angst, dat vader zoo kon zijn, als die boom,

dat vader, schijnbaar sterk en gezond, misschien ook wel innerlijk ondermijnd kon worden door iets, dat zijn gezondheid kapot maakte, en hem plotseling kon wegnemen . . . Misschien was dat iets wel het verdriet, dat hij vader aandeed . . . $\text{\textcircled{X}}$ Zijn gedachten werkten verder . . . Nu kon hij zoo iets nog voorkomen, nu was het nog niet te laat . . . En eensklaps wist hij, wat hij moest doen . . . Nu, den eersten Kerstdag, den vrede herstellen, en een brief aan vader schrijven, om alles weer in orde te maken . . . Zonder verder wikken of wegen ging hij snel naar binnen, pakte hij zijn vrouw bij de armen en zei tot haar: „Nou most doe mie mit helpen, Annoa, nou heb 'k nog 'n stoer putje wark . . .”, waarna hij haar alles vertelde . . . $\text{\textcircled{X}}$ Samen schreven zij den brief, een brief, die succes had, want op den Oudejaarsavond, die zoo spoedig volgde, logeerde vader bij hen en dronken ze elkaar bij den eersten van de twaalf slagen te middernacht, veel heil en zegen toe, wisten ze, dat het werkelijk veel heil en zegen zou worden . . . Het feest van den vrede had zijn taak volbracht en daarbij den vrede voor drie menschen.

W. J. EELSSEMA.

De Oud-Katholieke Kerk op 't Zand te Amersfoort.

EIGENLIJK stond zij niet eens op 't Zand, maar was zij vandaar af slechts door een poortje en door een tuin bereikbaar, en bovendien was zij historisch wellicht nog beter bekend onder den naam van „het Oude Weeshuis”. $\text{\textcircled{X}}$ „Stond” en „was”, want sedert enige maanden is dit oude bouwwerk, dat door de foto in al zijn schamele armoede is tentoongesteld, ter ziele. Men vermoede hierbij echter geen gebrek aan piëteit. De Oud-Katholieke kerk in Nederland heeft herhaaldelijk bewezen, dat haar oude bezittingen haar zeer ter harte gaan en meermalen met belangrijke offers worden bewaard en hersteld. En wat het bedoelde gebouw betreft, kunnen wij verzekeren, dat noch van gemeentewege noch door „Rijksmonumenten-zorg”, — welks Bureau welwillend de hier gereproduceerde foto's ter beschikking stelde — op behoud werd

Opname Rijksbureau voor de Monumentenzorg

KERKGEBOUW VAN DE OUD-KATHOLIEKE GEMEENTE VAN DEN H. GEORGIUS TE AMERSFOORT, BIJGE-NAAMD „HET OUDE WEESHUIS”. THANS GESLOOPT.

prijs gesteld. Herstel van het oude zou eenzijdig te kostbaar geworden zijn, anderzijds toch niet het gewenschte resultaat opgeleverd hebben. De kerk op 't Zand was n.l. niet als kerk gebouwd en zou ook met den besten wil niet veel meer dan den schijn van een kerk kunnen dragen. $\text{\textcircled{X}}$ Nu het bouwsel verdwenen is, mogen behalve de afbeeldingen ook enkele wetenswaardigheden omtrent de geschiedenis bewaard blijven. $\text{\textcircled{X}}$ Zeer uitvoerig is die geschiedenis nu juist niet. Veel meer dan wat Abraham van Bommel in zijn „Beschrijving der stad Amersfoort” (Utrecht 1760) weet mede te deelen, is nadien niet bekend geworden. Hoe oud het gebouw is bijv., is niet bekend, evenmin waarvoor het oorspronkelijk gediend heeft. Het eerste wat met zekerheid bekend mag heeten, is, dat het eigendom geweest is van de Zusters van het Convent van Sint Aagten. Dit zeer oude Convent vestigde zich omtrent 1380 „op den Singel tusschen Spuy en Sint Aagtenstraat”, tegenwoordig 't Zand. Van Bommel nu verhaalt, dat deze Zusters ook „Eigenaars waren van zekere Kameren, Huizinge, Hof en Hofstede, gelegen aan de Singel — nu 't Zand — op den hoek van S. Aagten Straatgen na de zyde van Bloemendal, alwaar eenige Bagynen woonden die by haar te Kerke gingen, waarom die plaats van ouds genaamd wierdt het Bagynhof”. $\text{\textcircled{X}}$ Het Bagynhof, dat is de oudst bekende naam, en dat karakter droeg de binnenhof, die toegang tot de kerk verleende,

nog zeer duidelijk. Uit deze mededeeling van van Bommel, zoowel als uit de constructie van het gesloopte gebouw, laat zich afleiden, dat het stellig niet veel jonger geweest kan zijn dan het klooster zelf, en vijf eeuwen of meer heeft gestaan. ☼ In 1551 verkochten de kloosterlingen het geheele complex „aan de Curateurs van de Arme Weezen, die daarin een Weeshuis hebben opgericht”. Daaraan dankte de Amersfoortsche kerk tot heden toe den naam van „het Oude Weeshuis”. In 1611 verhuisden de weezen naar het Convent van Marrienhof, later bekend als Burgerweeshuis (nu in het plantsoen bij Kleine Haag). Het Oude Weeshuis ging in andere handen over. Van Bommel schrijft: „het is na die tyd eerst door deelen en geenen bewoond, en naderhand toegesteld tot een kerk, als wanneer Cornelis Steenoven, die door den Bisschop van *Sebaste* ¹⁾ de Pastorye van Guisius opgedragen was, aldaar het eerst dienst in gedaan heeft.” De aanstelling van Steenoven had plaats in 1696, zoodat wij hier klaarblijkelijk ook het jaar hebben, waarin „het Oude Weeshuis” een Oud-Katholieke kerk geworden is. ☼ Welke diensten het gebouw tusschen 1611 en 1696 bewezen heeft, is een open vraag. Het zal in particuliere handen geweest zijn, en wellicht als pakhuis of andere bergruimte gebruikt zijn. Trouwens, als zoodanig schijnt het ook oorspronkelijk door de Bagijnen te zijn gebezigd. Toen het in 1551 voor Weeshuis werd ingericht, schijnt er een stuk aangebouwd te zijn, wat niet alleen nog aan de muren zichtbaar was, maar ook uit de fundamenten bleek. ☼ Cornelis Steenoven betrok met zijn gemeente in 1696 het Oude Weeshuis. De „zoekere Kameren” werden pastoorswoning, en de „Huizinge” moest kerk worden. Het mocht blijkbaar niet veel kosten. De zolder der eerste verdieping werd uitgesloopt op een gedeelte na, dat als oxaal (zangkoor) kon dienst doen. De ramen der tweede verdieping werden dichtgemetseld; aan het licht der benedenramen, op den binnenhof uitzijnde, had men genoeg. Boven de altaarruimte werd de zolder der tweede verdieping doorbroken voor een stuk verwulf, meer niet. De Weeshuiskeuken kon dienst doen als sacristy, de oude reusachtige schouw bleef staan en stond er tot voor kort nog. Ongerept was in de sacristy ook nog de oude zoldering aanwezig met zijn groote moerbinten en kinderbalkjes. Zoldering en schouw worden thans in een lokaal achter de nieuwe kerk, dat voor godsdienstonderwijs en vergaderingen zal dienst doen, overgebracht. ☼ Een vriend van pastoor Steenoven, de heer Frederik Berend Benthon, liet in de kerk een altaaropstand bouwen, waarvan op deze bladz. een afbeelding is geplaatst. Dit soort altaarbouw, barokstijl, is in de Oud-Katholieke kerken niet vreemd. Bizar kostbaar mag het Amersfoortsche niet heeten, maar toch stemt het tot blijdschap, dat het thans niet gesloopt is behoeven te worden. Het zal een plaats vinden in het museum in de oude Sint Gertrudiskerk te Utrecht. Het altaarschilderij zal wel tegelijkertijd zijn aangebracht, want het is van de hand van Johannes de Bray, een Haarlemsch schilder, gestorven in 1697, uit de school van Frans Hals. Het stelt de aanbidding der herders voor en is een knap stuk schilderwerk. In 1907 is het gerestaureerd en verdoekt, en het zal in de nieuwe kerk wederom zijn plaats boven het altaar innemen, als ook het keurig tabernakeltje, dat de gemeente voor eenige jaren van de Oud-Katholieke gemeente te Hilversum overnam. ☼ Ook de buitengewoon fraai bewerkte, frisch en sierlijk gesneden communiebank is een geschenk van Benthon geweest. Een veertig jaar geleden is deze bank, benevens de preekstoel, ontdaan van de verf- en vernislaag en is nu een zeer geprezen sieraad, dat ook in de nieuwe kerk wordt overgebracht. ☼ Het oude kerkgebouw moest, gelijk reeds opgemerkt is, bereikt worden door een poort en gang naast de pastorie, door den tuin, het oude Bagijnhof. Vooral hier leverden de oude kerk en bijgebouwen, dicht met klimop en wingerd begroeid, een idyllischen aanblik. ☼ De op bladz. 620 gereproduceerde foto van het kerkge-

Opname Rijksbureau voor de Monumentenzorg.

PRIESTERKOOR MET ALTAAROPSTAND, PREEKSTOEL EN COMMUNIEBANK IN DE THANS GESLOOPTE OUD-KATHOLIEKE KERK TE AMERSFOORT.

bouw is genomen van de Agathastraat uit. Het toont het gebouw met zijn stokoude muren, zijn scherp hoeksilhouet en enorm dak, dit laatste sedert jaren de schrik van pastoor en kerkbestuur. De geheele lengte van de oude kerk bedroeg aan de buitenzijde 24 à 25 M., breedte 8½ M., hoogte 14½ M. De kerkruimte van binnen bedroeg in de lengte 18 M., breedte 7½ M. De plaatsruimte was diengevolge zeer beperkt, van behoorlijke looppaden was geen sprake. ☼ Behalve de reeds hiervoor genoemde aankleedingsstukken bezat de kerk een serie schilderijen, voorstellende Maria-Boodschap, Aanbidding der herders, Kruisdraging, Graflegging, Verrijzenis en Pinksteren, waarvan enkele op naam van Bloemert staan, en die vooral als serie waarde hebben en zich steeds in de belangstelling van Rijksmonumentenzorg en Rijksmuseum-directie mochten verheugen. Ook deze serie zal in de nieuwe kerk een plaats krijgen. ☼ Het orgel is ruim 70 jaar oud en een goed stuk werk uit de bekende fabriek van Bätz en Witte. Jammer dat het oude orgel niet bewaard gebleven is: het werd in 1858 opgeruimd, en was een goed geconserveerd orgeltje met zogenoemd verkort klavier van eerbiedwaardigen ouderdom. Het moet afkomstig geweest zijn of uit de kerk van het Min-

Opname Rijksbureau voor de Monumentenzorg.

GEBEELDHOUWDE EIKEN COMMUNIEBANK IN DE OUD-KATHOLIEKE KERK TE AMERSFOORT.

1) Dat was de wijdingstitel van den aartsbisschop van Utrecht, Petrus Codde.

rebroedersklooster, die in 1587 afgebroken werd, of uit de Onze Lieve Vrouwekerk, waaruit het orgel 10 April 1579 werd weggehaald. Op grond dezer mededeelingen wagen wij de gissing, dat dit orgeltje tot de oudste instrumenten in ons land behoord heeft. ☞ Bekend is ook, dat de Amersfoortsche Oud-Katholieke kerk in het bezit was van het „Wonderdadig Beeldje van Amersfoort”, dat de aanleiding geweest zou zijn tot den bouw van den Onze Lieve Vrouwetoren. Toen de Onze Lieve Vrouwekapel in 1579 voor den Gereformeerden godsdienst werd opgeëischt, is dit beeldje uit die kapel verdwenen en later in het bezit der Oud-Katholieke gemeente bevonden. De geschiedenis der legende wordt beschreven o.a. door van Bommel, door Rootselaar (Beschrijving der stad Amersfoort, 1878) en door van Rijn (Batavia Sacra). De Oud-Katholieke gemeente bezit ook een — hier gereproduceerd — paneelschilderstuk uit de 15e eeuw, dat de vinding van het beeldje voorstelt, terwijl de achtergrond, in naïef anachronisme, den nog te bouwen Mariatoren reeds veroot. Het is gevat in antiek gothische lijst en draagt het onderschrift: „Int jaer ons herē MCCCCXLIII optē kersavōt wart dit belt gevōdē it water en is op sñte stevēs dach eerwerdich i dese kerk gebracht.” Gelijk de afbeelding duidelijk zien laat, heeft het dringend restauratie noodig. AR.

De overlevering van den rookenden berg bij Nunspeet.

„Dit is het oord waar quist en brem in felle gloeiing de voorjaarsblijheil der natuur uitzingen, waar bloei van bramen overwaast, paarse vruchten belooft, waar thym geurt en dopheide de lila sterhoofdjes beurt uit den bruin-grijzen grond”.¹⁾

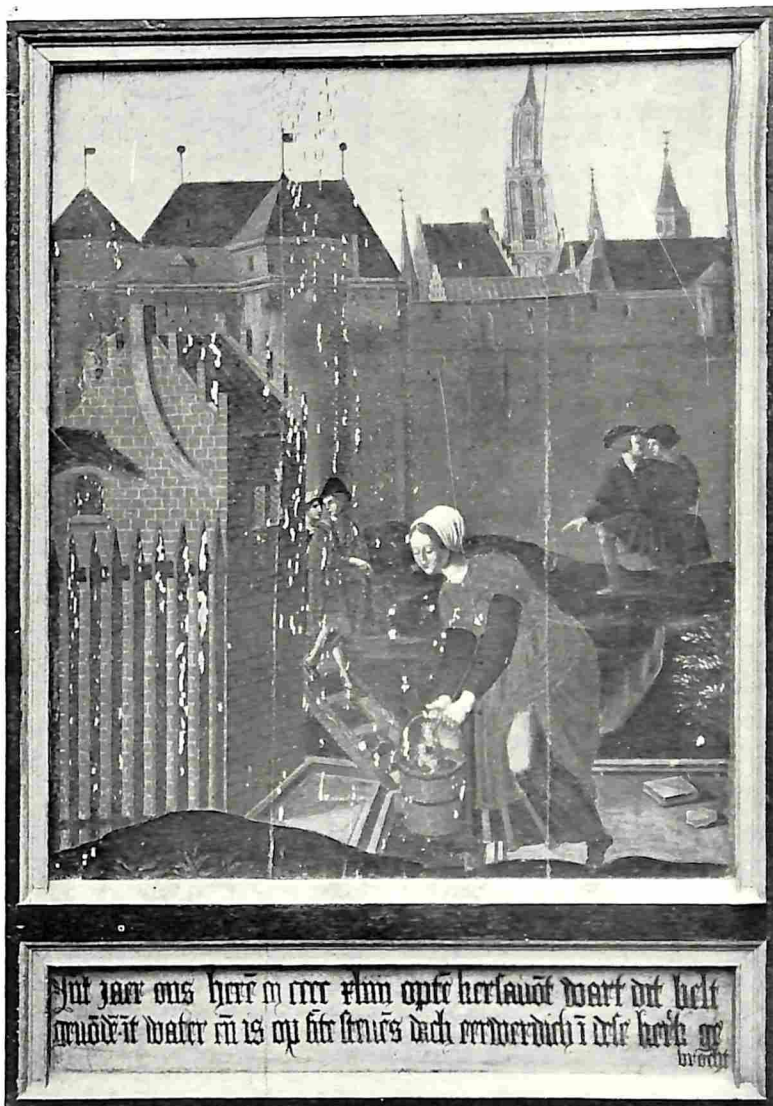
ONZE heerlijke Veluwe — de „Vale-Ouwe” — was van oudsher een streek van geheimzinnige sagen en legenden. Sommige hiervan berusten misschien wel op de een of andere gebeurtenis, welke hier in 't grijs verleden werkelijk plaatsgegrepen heeft, doch zijn in den loop der eeuwen door de steeds onberekenbare volksfantasie omgevormd tot die vaak zoo treffend mooie en juist door hun eenvoud zoo poëtische sprookjes; bij andere ontbreekt wellicht iedere historische grondslag geheel . . . wie zal het zeggen? ☞ Daar, waar de bekende schilderachtige Nunspeetsche Zoom — grootendeels akkerland, afwisselend met eikenhakhout, dennetjes en heiveldjes — geleidelijk naar het Westen toe overgaat in een landschap van vrij dichte dennenbosschen en grootere stukken heide, verheffen zich al spoedig eenige gedeeltelijk begroeide duinen, overblijfselen der vroegere beruchte zandverstuivingen. We bereiken ze langs allerlei aardige smalle kronkelpaadjes, dan weer hoog en dan weer laag; gelukkig zijn ze grootendeels dik met dennenaalden bestrooid, want waar dit niet het geval is, valt het gaan door het mulle zand en in de blakende zon lang niet mee! Het voetpad is omzoomd door lage dennetjes en berkjes, struiken uitgebloeide brem, die bij aanraking als zilvergeld rinkelen, zacht lila campanula's en hier en daar de mooie helblauwe klokjes der vrij zeldzame gentianen. Na een genotvolle wandeling, waarbij de ware natuurliefhebber zich naar hartelust aan een bonte verscheidenheid, zoowel uit het planten- als uit het dierenrijk, kan vergasten, staan we eensklaps voor

1) „Gids van Nunspeet”.

een der hoogste heuvels, die, welke op de kaart aangegeven wordt met den lang niet alledaagschen naam: „Rookende Berg” of ook wel: „Buntermansberg”. Voor hen, die het aardige boekje „Veluwsche Sagen” van Gust. van de Wall Perné niet gelezen hebben, wil ik hier de geschiedenis, waaraan deze bekoorlijke plek haar eigenaardigen naam dankt, in het kort even verhalen. ☞ Aan den straatweg naar Harderwijk, waarlangs de Zoom zich — maar op eenigen afstand er van verwijderd — uitstrekt, ongeveer 1½ K.M. van de kom van Nunspeet af, bevindt zich een klein driehoekig veld, waarop men tegenwoordig bijna altijd eenige woonwagens ziet staan. Niet ver van dit punt — „den Brunen Enk” genaamd — trof men eeuwen geleden een herberg aan, waarvan de waard Bunterman heette. Geregeld ieder jaar logeerde hier een marskramer uit Amsterdam, die in kousen, kleedingstukken en andere artikelen

handelde, waarmede hij dan de schaarsche dorpjes en gehuchten op de Veluwe afreisde. Eens, toen hij weer in Nunspeet overnachtte, had hij tot laat in den avond met den waard en de waardin voor het houtvuur zitten praten en zich daarbij terloops laten ontvallen, dat hij na goede zaken gedaan te hebben, veel baar geld bij zich droeg; zelfs wisselde hij nog wat klein geld tegen groot bij hen in, zoodat zijn kostbaar bezit voor den dag kwam. De herbergier, hierdoor verlok, sloop midden in den nacht het slaapvertrek van zijn gast binnen en vermoordde den armen man op afschuwelijke wijze met een hiep, een soort van hakmes. De vrouw werd wakker van het gestommel in huis en de waard vertelde haar, wat hij zooeven gedaan had. — Te zamen trachtten zij inderhaast de sporen van de wreede misdaad te doen verdwijnen en bij het aanbreken van den dag begroeven ze het jammerlijk verminkte lijk in een hoek op het erf. Ze werden echter bij deze bezigheid verrast door een brouwersknecht uit Nunspeet, die een vat bier kwam bezorgen, doch met wat geld en een stevigen borrel werd diens stilzwijgendheid gekocht. — ☞ Enige jaren later bevonden Bunterman en de bierbrouwersknecht zich toevallig eens beide op een beurtschip van Harderwijk naar Amsterdam.

Midden op de Zuiderzee kregen ze om een kleinigheid hooggaande ruzie met elkaar en bij deze gelegenheid verklapte de knecht in zijn woede, wat hij van den herbergier wist. In Amsterdam aangekomen, werden zij voor den rechter gebracht en gehoord; Bunterman ontkennde de misdaad en sprak zelfs onder het opsteken van de beide voorste vingers zijner rechterhand de volgende woorden: „Ik mag eeuwig branden, als ik dat gedaan heb”. ☞ In Nunspeet werd zijn schuld afdoend bewezen, want behalve het lijk van den kousenkoopman, groef men nog de mars en den ledigen geldbuidel op. De uitspraak van het gerecht luidde onverbiddelijk: „de doodstraf”, Bunterman werd naar den op eenigen afstand achter zijn huis gelegen berg gesleept en aan een daar opgerichte galg opgehangen. ☞ De Zoombewoners zagen nu af en toe, maar voornamelijk in den tweeden Kerstnacht, waarin het afgrijpselijke drama zich afgespeeld moet hebben, rook uit den berg opstijgen; de uitgesproken bezwering was dus in vervulling gegaan en de rechtvaardigheid van het vonnis hiermede bewezen. ☞ Een Nunspeeter, die in de onmiddellijke nabijheid

Opname Rijksbureau voor de Monumentenzorg.

PANEELSCHILDING, VOORSTELLEND HET VINDEN VAN „HET WONDERDOENDE BEELDJE VAN AMERSFOORT”, EIGENDOM VAN DE OUD-KATHOLIEKE GEMEENTE TE AMERSFOORT.

van den Rookenden Berg woont, vroeg ik er naar en hij verklaarde mij op besliste wijze, het eenige malen gezien te hebben in den vroegen morgen, zoo ongeveer tusschen drie en vier uur; hij beschreef het mij als een schijnsel van vuur, dat langzamerhand sterker werd en dan weer afnam; een bepaalden rook had hij echter nooit waargenomen. Heel wat minder poëtisch luidde het antwoord van een vrouw, die ik er over aan het praten wist te krijgen. Ze vertelde breedvoerig, dat vele oude mensen uit de buurt — ook haar eigen vader en moeder — dikwijls den berg hadden zien rooken, „maar”, voegde zij er meesmuilend aan toe, „ik geleuf, dat 't 'n smoesje is!” —

A. W. FRANCKEN.

Om de oude kerk te Luz.

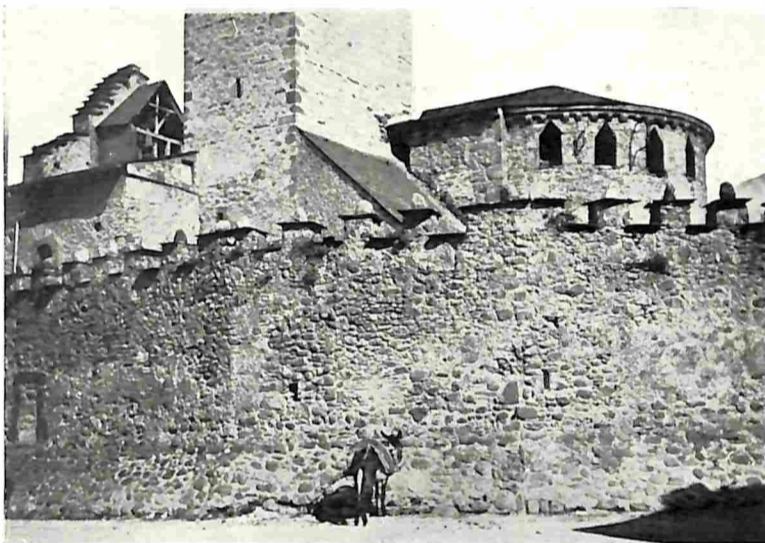
MET den Pic de Bergons, den Ardiden en Soum de Nére als verheven wachters, in de kom eener vruchtbare vallei waar Gave en Bastan door een krans van slanke populieren en omringd door tal van dorpen en gehuchten die tegen de berghellingen gevleid liggen, slaapt het oude stadje Luz als of de menschen het vergeten hebben en de tijd er bij abuis heeft stilgestaan. ☞ Tusschen het groen der glooiende akkers is hier alles zilver-getint: de wanden der vervallen huisjes wit, de leien daken grijs evenals de zonneblinden en het eenige plekje felle kleur geven de gloeiend-roode geraniums die in een versleten, blauw-geëmaillerde pan op de vensterbanken zijn gezet. ☞ Stil en schuw rijden de altijd in het dof-zwart gekleede boeren en boerinnen op hun droomerige muilieren en ezels door de smalle straten en stegen; in de deuropening van een der woningen zit een kind met een pas-gevangen vlinder wreed te spelen en bij de fontein, waar de vrouwen aan het wasschen zijn, klinkt een oud-Pyreneesch liedje in 't mooie patois dat hier algemeen gesproken wordt:

„U pastour près de sa pastoura
Qu'en biu més content que lou rey;
Èts palats en et damoura
Nou balen pas et sué cauhey . . .”

(Le pasteur près de sa pastoure vit bien plus content que le roi; les palais où le roi demeure ne valent pas son humble toit . . .) ☞ Net als het uit is, slaat de klok van de kerk der Tempeliers, middenpunt van het oude stadje: een wonderlijk bouwsel, uit de 12e en 13e eeuw dateerend, waaraan de menschen in den loop der tijden weliswaar veel veranderd en . . . helaas ook bedorven hebben maar dat toch zoo zeldzaam mooi is gebleven om zijn uit ruwen bergsteen saamgestelde vormen. De eigenlijke kerk is omgeven door een gekanteelden wal met vele schietgaten en zij heeft waarlijk meer van een fort dan van een tempel. De open tusschenruimte, waar

INGANGSPOORT VAN DE KERK DER TEMPELIËREN TE LUZ. DAARACHTER DE KLOKKETOREN.

DE GEKANTEELDE MUUR OM DE KERK TE LUZ. DAARACHTER HET KOOR.

Foto's *Dr. Ch. H. J. Driessen.*

GEZICHT OP DEN TOREN VAN DE KERK TE LUZ.

het gras welig omhoog groeit, werd eertijds als begraafplaats gebruikt. In het noordelijk deel rijst een merkwaardige toren van het z.g. moucharabie-type en wie niet beter weet, denkt zich plotseling in Syrië verplaatst. Er is, als men een der poorten binnen treedt, een prachtig portaal te zien in zuiver Romaanschen stijl waarvan het beeldhouwwerk en ook de inscripties uit de 12e eeuw opmerkelijk gaaf zijn bewaard gebleven. Aan den zuidkant is in de 16e eeuw een kapel bijgebouwd, maar wat van dit alles wel het sterkst opvalt is het feit dat, hoewel verschillende architectuurperioden haar stempel hierop hebben gezet, het geheel toch, van welke zijde men het ook beziet, in het stadsbeeld, juist als centraal-accent, zoo bijzonder fraai is. ☞ Daarenboven, terwijl juist hoge torens in het berglandschap zoo licht hun beteekenis verliezen, getuigt hier het laag en massaal houden van een treffend juist inzicht, en

wie voor dergelijke dingen oog en hart open heeft, kan dan ook hiervan weér heel wat leeren. ☞ Onder allerlei stemmingen, bij zon- en bij maanlicht, heb ik om de kerk heen gedwaald, ik heb juist zooals Thorn Prikker in zijn brieven vertelde van den Dom te Keulen, de hand langs de verweerde steenen laten glijden en de eeuwen aangeeraakt en telkens nieuwe vreugde daarin gevonden, omdat er immers in al het oude, zoogoed als in al het nieuwe (in het alleroudste zoo goed als in het aller-nieuwste) eene schoonheid opbloeit die den mensch in onzen onzekeren en al te haastigen tijd een oogenblik van zelf-inkeer en

rust verschaft. ☞ Maar ook heb ik elken Zondag-ochtend, tijdens mijn verblijf te Luz, de processie om de kerk zien gaan, zooals dat volgens over-oud gebruik in allen eenvoud geschiedt. Onwennig in hun Zondagsche kleeren gaan de schooljongens vooraan, en wie het best oppast mag het kruis dragen. Dan komen de beide priesters in hun zwart en witte kleedij, geflankeerd door twee koorknopen in scharlaken rood en wit overkleed, de blinkend gepoetste wierook-vaten slingerend, en daarachter de meisjes en vrouwen met zwarte hoofddoeken of in lange, zwarte mantels met hoofd-kap, gevolgd door de mannen in zwart wollen pakken, de baret in de hand en op eigengemaakte klompen (met benagelde zool van hout en bovenstuk van leer) welke zoo middeleeuwsch aandoen omdat ze zoo puntig van voren oplopen. Allen zingen een heel oud kerkelijk lied, terwijl de klokken luiden. Als men om de ommuring is gegaan verdwijnt heel de stoet in de kerk-poort. De dienst is begonnen en het is weer stil op straat. ☞ Een ezeltje staat wachtend te soezen in de warme zomerzon, het eenige levende wezen dat te bekennen valt . . .

OTTO VAN TUSSENBRÖEK.

IN HET RIJK DER STILTE

DOOR CHARLES G. D. ROBERTS.

DE SLUIPMOORDENAARS. (Vervolg.)

KORT voor zonsopgang ging de wind liggen. Tegen dat de lucht in het Oosten begon te kleuren en dunne strepen van oranje-rood den hemel een fantastisch aanzien gaven, waren de lange golven zoo glad als een spiegel. Mahoney had haast om zijn langen vlaggenstok op te zetten, maar hij had goed licht noodig. Hij wachtte tot de lucht blauw was, de zon boven den horizon gestegen. Toen stond hij op, stak het handvat van zijn mes tuschen zijn tanden en zette zich in positie voor den sprong. Maar alvorens dien te nemen, overzag hij instinctmatig het hem omringende water. Toen nam hij het mes uit zijn mond en staarde. „Dus dat was 't!” mompelde hij en vol walging trok hij zijn lippen op, terwijl hij het mes weer in zijn gordel stak en ging zitten. Vlak achter hem, geen tien voet van hem af, kliefde een reusachtige, driehoekige, zwarte vin de golven. Daar hij niets anders doen kon, verdreef Mahoney den tijd met het gadeslaan van die groote rugvin, zooals zij langzaam heen en weer sloop. Zoo een vin, bedacht hij, wees op een grooteren haai dan hij ooit op al zijn zwerftochten ontmoet had. Even later dook de haai onder en verdween uit zijn gezicht; zowat tien of vijftien minuten bleef hij onzichtbaar. Toen verscheen de duivelsche, zwarte vin plotseling weer, waakzaam en met een duidelijke en bewuste bedoeling. Toen de zon hooger was gestegen en het licht meer loodrecht nederschoot, verdwenen de verblindende weerkaatsingen en kon Mahoney naar beneden kijken in de doorschijnende blauw-groene diepte. Hij zag dat het wrak waarop hij een toevlucht had gevonden al heel oud was en al lang in de vruchtbare, tropische zee had liggen dobberen. Langs den onderrand wuifde een lange franje van schelpdieren en kleurige zee-gewassen, krioielend van kleine dieren. In zijn schaduw tierde welig leven en vierde de Dood zijn gemakkelijke festijnen. Zoo wat vijf voet lager lag een barracouda¹⁾ met reusachtigen muil en bijna vijf voet lang, onbewegelijk, behalve het zachte wuiven van zijn vinnen. Hij was zeker over-verzadigd, want bij al zijn zwerftochten op zee had Mahoney nog nooit een dier vraatzuchtige en woeste visschen in rust gezien. Hij moest zelfs bij uitzondering in een bijna slapenden toestand hebben verkeerd — een gewaagd iets in het drukke leven van de zee voor ieder dier kleiner dan een walvisch of een orca en zelfs voor hen niet zonder gevaar. Zijn ver-van-elkaar-liggende, starende oogen schenen in alle richtingen rond te kijken. Toch zagen zij niet een groote, spookachtige gestalte, die van den zeebodem scheen op te rijzen en zich met een plotseling groen-witten glans omwentelde. Toen zwaaide de sterke staart van den barracouda met een kracht, die het water deed borrelen als door een schroef. Maar het was te laat. De driehoekige kaken van den haai sloten zich om hun prooi en beten den visch in tweeën. De twee helften werden onmiddellijk opgeslokt, zooals een hongerig mensch een hap brood inslikt. En de haai — de

grootste „man-eter” die Mahoney ooit gezien had — zonk langzaam naar beneden om na vijf minuten weer aan de oppervlakte te verschijnen, zoo hongerig als ooit te voren. Inmiddels begon het heet te worden op het onbeschutte dek. Een kleine stoomboot ging in de verte voorbij. Mahoney scheurde zijn hemd van zijn lijf en zwaaide er woest mee rond, in de hoop, dat iemand op de boot juist op dat oogenblik met een kijker voor zijn oogen stond en in zijn richting keek. De stoomboot voer verder. In den loop van den ochtend verschenen niet minder dan vijf zeilen aan den horizon, maar geen van alle kwam dicht genoeg bij om zelfs een vonk van hoop te doen opvlammen. Langzaam kroop de gloeiende zon over haar hoogtepunt heen, ongewoelig voor Mahoney's verwenschingen. In den namiddag verscheen een driemast-schoener aan den horizon. Er was niet genoeg wind om de toppen der golven voort te jagen; maar blijkbaar was er in de hogere luchtlagen eenige beweging en de schoener, die alle zeilen geheschen had, profiteerde ervan en vloog snel vooruit. Haar weg voerde haar zoo dicht langs Mahoney, dat deze, bevend van opwinding, zijn hemd uittrok en het op armlengte heen en weer zwaaide, zoo hoog mogelijk opspringend in zijn begeerte om zich in het oog te doen vallen. Toen hij merkte dat dit niet hielp, bond hij zijn hemd aan de mouwen van zijn wit linnen jasje zoodat hij een langen wimpel kreeg, dien de uitkijk naar zijn meening onmogelijk over het hoofd kon zien. Niettegenstaande zijn uiterste pogingen zeilde de schoener voort zonder er de minste aandacht aan te wijden. Met plotselingen schrik werd hij er zich van bewust, dat zijn opgewondenheid en zijn bewegelijkheid slechts tot één resultaat hadden geleid. Hij had dorst gekregen! Zijn keel was verdroogd. Hij kreeg neiging om het verdwijnende schip een aantal zenuwachtige vloeken achterna te roepen. Maar zijn zelf-respect weerhield hem. Hij boog zich over de verschansing en mompelde tegen de groote, groene, patrouilleerende gestalte van zijn onderzeeschen cipier: „Jij bent niet veel erger dan een heele boel menschen, beroerd beest dat je bent!” Als in antwoord op dit twijfelachtig

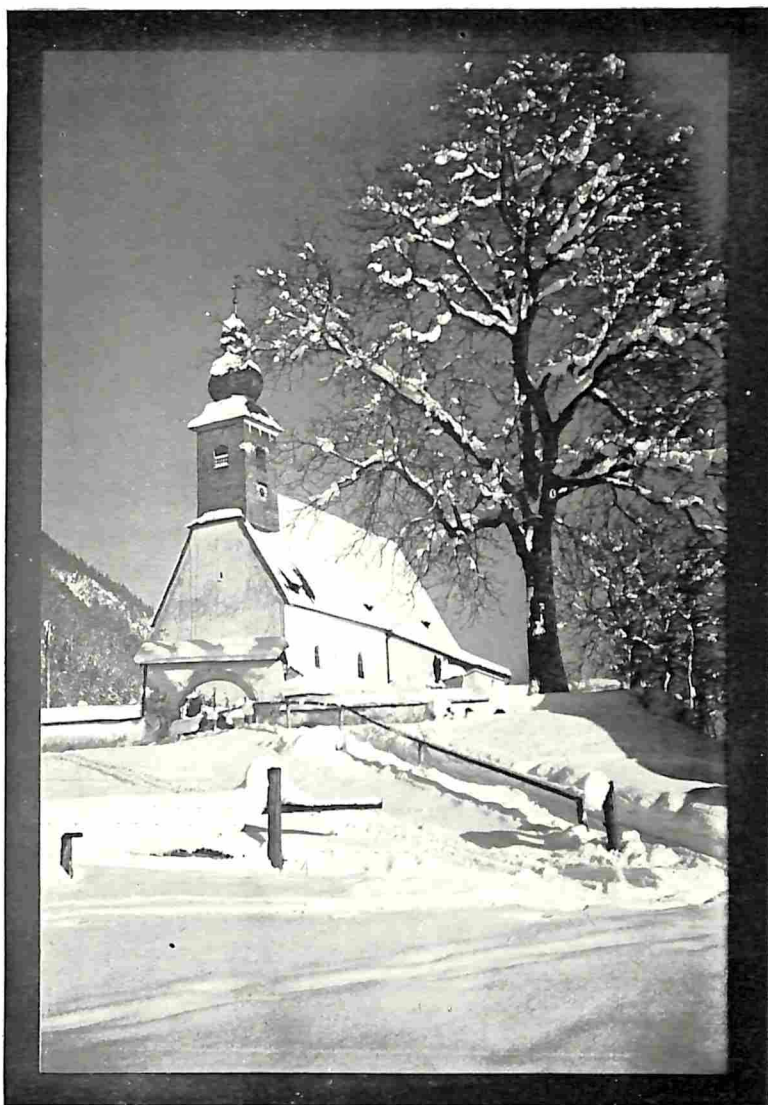

Foto Hermann Benedikter.

HET KERKJE VAN HET DORPJE NONN IN DE BEIERSCHE ALPEN.

compliment, zwom de haai naderbij tot zowat op armlengte van de verschansing en keek naar Mahoney op met kille, kwaadaardige oogen. Mahoney schopte woedend naar hem, wendde zich toen af en maakte zich doornat daar waar de kleine golfjes over de helling van het dek liepen. De koelte van het water op zijn huid, speciaal op zijn hals en polsen, deed inderdaad zijn dorst eenigszins bedaren. De nacht brak aan, helder en windstil; en een tijd lang waren de dansende weerkaatsingen op de golven zoo zwart, de fosforosceerende glinsteringen die door het water schoten zoo verward, dat Mahoney het stille heen-en-weer sluipen van de groote, zwarte vin niet meer kon zien. Hij bond zich met de mouwen van zijn hemd aan de verschansing vast en sliep een paar uur heel onrustig. Een keer werd hij met een schok van teleurstelling wakker uit een droom dat de bodem uit een kan met water viel, juist toen hij op het punt stond ze aan zijn mond te brengen.

(Wordt vervolgd).

1) Een snoeken-soort; een der vraatzuchtigste en gevaarlijkste visschen.